

„Momo ehk Kummaline lugu ajavarastest ja lapsest, kes inimestele vastatud aja tagasi tõi”

Teemasid ja ülesandeid lavastuse käsitlemiseks koolitunnis pärast etenduse külastamist

● *Lavastuse sisukokkuvõte:*

Ühe nimetu linnakese servas elab vanas lagunenud amfiteatris väike tüdruk Momo, kellel on eriline võime – tema juuresolekul muutuvad murekoormad kergemaks, lahkeliid saavad lahenduse ja kujutlusvõimele tekivad tiivad. Momo juures käivad südant kergendamas paljud linnakese elanikud, tema suurimad sõbrad on aga poiss Gigi, kellel on eriline anne jutustada lugusid, ja tänavapühkija Beppo.

Momo maailm satub hädaohtu, kui linna ilmuvad hallid härrad, kes kogu aeg sigareid pahvivad ja inimestele justkui märkamatuks jäävad. Hallid härrad veenavad inimesi, et need kulutavad oma aega paljudele tarbetutele tegevustele, selle asemel võiksid kõik oma aega kokku hoida ja selle Aja Hoiukassasse intresse koguma panna. Ükshaaval satuvad hallide härrade võrku ka Momole lähedased inimesed, nii et neil ei ole enam millekski aega, kõige vähem sõpradega koos olemiseks. Linnake muutub troostituks paigaks, kus keegi ei tegele enam suhtlemise, kunsti, fantaseerimise ega isegi magamisega, sest mida rohkem inimesed enda aega kokku hoiavad, seda vähem neile seda jääb. Aja Hoiukassasse antud aeg on inimestele kadunud – see toidab vaid halle härrasid, kelle elusolemine sõltub tunnililledest ehk inimeste ajast keeratud sigaritest.

Ainsad, kelleni hallide härrade võim ei ulatu, on lapsed – iseäranis Momo oma erilise võimega näha inimesi läbi ja neid rääkima panna. Hallid härrad proovivad temast lahti saada, kuid vastupidiselt soovitud eesmärgile lobiseb üks härra kogemata välja Aja Hoiukassa toimimise saladuse ja hallide härrade eesmärgi kogu maailm enda võimu alla saada. Momo on ainuke, kes on võimeline seda ära hoidma, ja nii ilmub tema juurde kilpkonn Kassiopeia, kes suhtleb kilbile ilmuvate sõnade kaudu. Kassiopeia kutsub Momo endaga kaasa ja viib ta ohtusid trotsides meister Stunde juurde, kelle juurest saab aeg alguse. Momo näeb imetabast paika, kus tunnililled sünnivad. Meister Stunde räägib Momole ainsast võimalusest, kuidas maailm hallide härrade käes päästa, ja selle teokstegemine nõuab Momolt ääretut julgust ning eneseületust. Selleks peab meister Stunde aja peatama, nii et Momol (kellele meister Stunde on andnud kätte tunnilille, tänu millele on ta ainus, kes saab liikuda) on täpselt üks tund aega, et hallide härrade peakorter üles leida, härrad hävitada ja inimeste aeg vabastada.

Momol õnnestub leida sissepääs hallide härrade maa-alusesse ajahoidlasse, kus härrad suures ärevuses on asunud oma arvu vähendama, et pikendada teiste härrade eluvõimalusi. Nad teavad, et aega juurde ei tule ja et nende ressursid on piiratud. Tunnilille abiga õnnestub Momol sulgeda tunnilillede hoidla uks, nii et hallidele härradele eluks vajalik ligipääs tunnililledele kaob. Üksteise järel haihtuvad hallid härrad olematusse. Viimasel hetkel enne Momo tunnilille närbumist avab ta taas tunnilillede lao ukse, nii et kõik tunnililled pääsevad välja ning inimesed saavad niimoodi oma varastatud aja tagasi. Vahepealseid sündmusi mäletamata saavad inimesed asuda oma endise elu juurde, ka Momo saab oma sõbrad tagasi. Üks hall härra jääb ellu, kuid mõistes, et tal ei õnnestu üksi kõiki tunnililli jääs hoida, lahku ta ajahoidlast ning alustab otsast peale, hakates ühes järgmises linnas inimeste aega endale koguma.

● Lavastuse vormikirjeldus

„Momo” on vaatamänguline lavastus, kus on lisaks psühholoogilisele sõnateatrile kasutatud erisuguseid visuaalteatri väljendusvahendeid nukuteatrist kuni videoprojektsioonini.

Laval on arvukalt tegelasi – enamik näitlejaid mängib mitmeid rolle, loos on palju stseenide ja tegevuskohtade vahetusi. Mõned tegelased ilmuvad lavale videoprojektsiooni abil, on ka maskistatud tegelaskujusid ning nukke. Lavamaagiat aitavad luua mustkunstniku juhendamisel loodud trikid ning müstilised lavaleilmumised ja sealt kadumised.

Lavakujundus on suurejooneline – horisonti katab täies ulatuses maalitud funktsionaalne sein, mille akende ja uste kaudu suhtlevad ja liiguvad tegelased ning kus avaneb teisi ruume (korter, raadiostudio, härra Stunde vastuvõturuum). Laval on mitmeti kasutatavad trepimoodulid, mis moodustavad näiteks amfiteatri, aga ka hallide härrade koosolekuruumi sisustuse või ka kohvikuleti.

Lavastuse alguse realistlikus võtmes maailma sugeneb loo jooksul järjest tinglikumaid tegelasi ja lavastusvõtteid, nagu näiteks maskides hallid härrad, rääkiv nukk Bibigirl, aimamisi kõnelev kilpkonn Kassiopeia, hetkega vananev ja noorenev härra Stunde. Visuaalidega toetab ja täiendab tegevustikku videokujundus, mille mõjusaimad hetked on härrade koosolek ja tunnilillede vabanemine ajahoidlast. Muinasjutulist ja seikluslikku atmosfääri aitavad luua ka valgus- ja muusikaline kujundus.

● Arutelu I:

Lavastuse sisu ja vormi analüüsimine

- Millest lugu rääkis? Kas sündmustik oli arusaadav?
- Milliseid mõtteid ja tundeid etendus sinus tekitas?
- Mis on selle lavastuse olulisimad teemad?
- Millisele tegelasele elasid enim kaasa ja miks?
- Kirjelda lavastuse vormi – milliseid võtteid loo edastamiseks kasutati? (Näiteks videokujundus, muusika ja helid, valguskujundus, kostüümid ja lavakujundus.)
- Kas nägid laval midagi uudset või üllatavat? Mis jäi kõige eredamalt meelde?
- Kuidas mõjusid video-, valgus- ja muusikaline kujundus? Kas need olid sinu arvates loo sisuga kooskõlas ja aitasid loost aru saada?
- Kas sa soovitaksid etendust kellelegi? Miks?

Michael Ende muinasjutt-romaan „Momo ehk Kummaline lugu ajavarastest ja lapsest, kas varastatud aja tagasi tõi”

Michael Ende muinasjutt-romaan „Momo” ilmus 1973. aastal. Kuigi seda on peetud lasteraamatuks, sisaldab see ka täiskasvanuid kõnetavaid sügavamõttelisi käsitlusi kaasaja aja-arusaamadest, mis on mõjutatud autori huvist budismi ja jaapani kultuuri vastu. Michael Ende ise on öelnud, et „Momo” on armastuse väljendus ning austus- ja tänuavaldus Itaaliale, kus kirjanik elas.

„Momo” peateema on aeg ja viisid, kuidas inimesed aega kasutavad, aga ka ületarbimine ja stress. Romaan kirjeldab isiklikke ja sotsiaalseid kaotusi, mida põhjustab liigne tarbimine, ja ohtu, mida võib endast kujutada varjatud huvidega inimgrupp, kellel on piisavalt võimu sundimaks teisi inimesi mingit elulaadi üle võtma. Autor kõneleb mure ja südamevaluga juba lapsepõlvest algavast inimeste kalgistumisest, hingelt aina külmemaks ja tühjemaks muutumisest, nii et lõpuks „inimene ei suuda enam rõõmustada ega kurvastada, unustab naermise ja nutmise ega suuda enam midagi ega kedagi armastada”.

Autor kujutleb, mis juhtuks, kui inimesi veendaks selles, et kõik tegevused, mis tunduvad meile hea ajaveetmise viisina (näiteks vestlemine, sõprade ja sugulastega kohtumine, mängimine, maailma jälgimine), on tegelikult ajaraiskamine. Autor eemaldab tasapisi kõik need tegevused oma tegelaste elust. Ta juhib meie tähelepanu aja väärtusele, sõpruse väärtusele ja sellele, kui suur tähtsus ja tähendus on aja pühendamisel inimestele. Ta paneb meid mõtlema, kuidas toimivad kogukond ja peresuhted ning mis võib juhtuda siis, kui me enam ei kuluta aega nende suhete rikastamiseks. Ta palub meil panna tähele, mis maailmas kaoks, kui otsiksime kõiges ainult suuremat tõhusust, ja kas see, mis mida on võimalik aja kokkuhoiuga võita, kaalub üles selle, mille kiirustamise tõttu kaotame.

● Arutelu II: „Momo” teemad ja sõnumid

1. Kas see lugu Momost toimus minevikus või võiks toimuda olevikus? Või toimub see hoopis tulevikus? Miks? Põhjenda oma arvamust.
2. Milliseid praeguses ajas olulisi teemasid romaan ja lavastus käsitlevad?
3. Kes olid hallid härrad ja mida nad inimestelt tahtsid? Kas hallide härrade tegevus meenutab sulle midagi väljaspool seda lugu, mõnd tegelast mõnest muust teosest või midagi päriselust?
4. Miks linnakese elanikud Momot hindasid ja tema eest hoolitsesid? Milles seisnes Momo erilisus?
5. Mis sa arvad, miks Momo esimese vaatuse jooksul sõnakestki ei öelnud?
6. Milliste keeruliste valikutega tegelased kokku puutusid? Kas oled ka kogenud sarnaseid olukordi?
7. Miks ja kuidas kehtestatakse ning viiakse ellu reegleid ja seaduseid? Kas on häid ja halbu reegleid? Too näiteid „Momo” ja enda kogemuste põhjal.
8. Aega on meil piiratud hulgal ja tänapäeval on kõigil enamasti kiire. Ajapuudust kiputakse korvama asjade ostmisega, et kogeda häid tundeid, mida muidu saaks aja toredast veetmisest ja teiste inimestega suhtlemisest. Kas tänapäeval on asjad muutunud olulisemaks kui hästi veedetud aeg? Kas oled midagi sellist ka ise kogenud? Kui palju asju on inimesel vaja?

● Arutelu III: Parimad viisid vaba aja kasutamiseks

Selles loos kohtame tegelasi, kes kõik veedavad aega tegevustega, mis neile tõeliselt meeldivad: lapsed mängivad mängu, Nina peab oma restorani, Nicola maalib pilte ja Beppo naudib tänavapühkimist.

Ka lapsed võiksid mõelda tegevustele, mis neile kõige rohkem meeldivad. Siin on mõned küsimused, mis aitavad seda teha:

1. Millele meeldib sulle väljaspool kooli kõige rohkem oma aega pühendada?
2. Milliseid tegevusi meeldib sulle kõige rohkem koos oma perega teha?
3. Milliseid tegevusi meeldib sulle kõige rohkem teha koos sõpradega?
4. Mida sa naudid koolis olles kõige rohkem?
5. Milliseid tegevusi tehes unustad sa aja?
6. Kas oled kogenud, et mõnikord tundub tund aega väga pikk ja mõnikord väga lühike, olenevalt sellest, mida sa parajasti teed? Kirjelda mõnd sellist kogemust.
7. Mida arvavad täiskasvanud ajast?
8. Millal tundub aeg hea ja millal halb?
9. Kui aeg oleks tegelane, milline ta välja võiks näha?

Arutage vastuseid ülalolevatele küsimustele 4-liikmelistes gruppides.

- Kas leiate omavahel sarnasusi?
- Kas teile meeldib aega veeta pigem üksi või kellegagi koos?
- Milliseid mängu te koos mängite?

● *Emakeel: Esseeteemad*

Mida arvad järgmistest mõtetest?
Ava ja selgita enda seisukohti
suuliselt või kirjalikult.

1. *Teater on see oluline, nüüdisajas koguni haruldane paik, kus meilt meie aega ei varastata. Vastupidi: teater kingib varastatud aega tagasi.*
Teatrikriitik Pille-Riin Purje
2. *Kunagi ei tohi mõelda kogu tänavale korraga, saad aru? Tuleb mõelda ainult järgmisele sammule, järgmisele hingetõmbele, järgmisele luuakraapsule. Ja ikka jälle ainult järgmisele. Siis valmistab see rõõmu, see on tähtis, siis teed oma tööd hästi.*
Momo sõber Beppo, „Momo” (lk. 36)
3. Selles loos ütlevad tegelased korduvalt erinevate asjade kohta, et need on kõige tähtsamad:
„Surematu on kõige tähtsam”,
„Kord on kõige tähtsam”,
„Au on kõige tähtsam”,
„Kuulsus on kõige tähtsam”,
„Kasu on kõige tähtsam”,
„Asjad on kõige tähtsamad” jne.
Momo vastust küsimusele „mis on kõige tähtsam?” me ei kuule. Mis sa arvad, miks see nii on?
Mis on sinu enda arvates kõige tähtsam?

● *Kirjandus ja ajalugu: Lugemine, tõlgendamine ja info otsimine*

Juba vanal-vanal ajal, kui inimesed veel hoopis teistsuguseid keeli kõnelesid, oli soojadel maadel suuri ja toredaid linnu. Seal kõrgusid kuningate ja keisrite paleed, seal leidis laiu tänavaid, kitsaid põiktänavaid ja kõveraid käike, seal seisis toredad templid kullast ja marmorist jumalakujudega, seal oli kirevaid turgusid, kus pakuti kõikide maailma maade kaupa, ja ilusaid avaraid väljakuid, kuhu inimesed kokku tulid, et uudiseid arutada ja kõnesid pidada või neid kuulata. Ja eelkõige oli seal suuri teatreid.

Need nägid välja umbes niimoodi nagu tänapäeva tsirkus, ainult et olid üleni kiviplakkidest laotud. Istmerekad pealtvaatajate tarvis asusid astmeliselt üksteise taga nagu tohutud lehtis. Ülevalt vaadatuna olid mõned neist ehitistest sõõrümargused, teised veidi ovaalsed ja kolmandad moodustasid suure poolringi. Neid nimetati amfiteatriteks. Katuseid amfiteatritel ei olnud, kõik toimus lahtise taeva all. Kõik inimesed tahtsid teatris käia, sest nad olid kirglikud kuulajad ja vaatajad.

Ja kui nad laval ettekantavaid põnevaid või ka naljakaid lugusid kuulasid, siis tundus neile, et see mängitud elu on mingil salapärasel viisil tõelisem kui nende oma igapäevane elu. Ja neile meeldis sellest teisest tõelusest osa saada.

Michael Ende „Momo”

Nii juhatab autor sisse „Momo” maailma.

1. Milliseid tundeid ja mõtteid see kirjeldus sinus tekitab?
2. Kuidas loob autor ettekujutuse tolle maailma väljanägemisest?
3. Mida märkad sõnakasutuse juures?
4. Miks võis kirjanik valida Momo elupaigaks just amfiteatri? Ja miks ta romaani just sellise kirjeldusega alustas?
5. Millised amfiteatrid välja nägid ja kuidas neid kasutati? Kui sa ei tea, uuri entsüklopeediast või internetist järele.
6. Kas tänapäeva teatrilavadel on amfiteatritega sarnasusi ja erinevusi?

● *Draamaõpetus I: Tegevuslik pildialbum*

Harjutuse eesmärgiks on luua liikumatuid stseenid mängudest ja tegevustest, mida lastele meeldib teha.

Harjutust tehakse gruppides (3–5 inimest). Kõigepealt tuleks suuliselt või kirjalikult selgitada välja laste mängud ja lemmiktegevused vabal ajal ning eesmärk on kujutada neid laste poolt liikumatute stseenidena justkui fotosid mingitest tegevuslikest hetkedest.

Igaühel peaks fotol olema oma roll. Inimene, kelle lemmiktegevust pildina kujutatakse, peaks olema fotograaf ja juhendama teisi pildil paiknemise osas ning liituma lõpuks ka ise pildiga. Kui sama tegevust naudib mitu inimest, võib teha mitu pilti samal teemal, kuid erinevatest vaatepunktidest või hetkedest.

Näide:

Kui kooliväliseks lemmiktegevuseks on jalgpalli mängimine, siis võiks teha liikumatu kaadri ehk kujuteldava foto jalgpallimängust. Mõelge sellele, kes mängivad – on neid neli või kaks (ja ülejäänud on kaasaelajad)? Millist hetke on pildistatud? On see mängu lõpumoment või hoopis värava löömise hetk? Kuidas inimesed fotol paiknevad, mis tegevusi nad kujutavad, et foto näeks välja võimalikult põnev? Kus asetseb fotol sina?

Kui kõik grupi liikmed on saanud olla fotograafid ja fotokaadreid paika panna, harjutage piltide järjestikust moodustamist. Ühe pildi esitamine võiks kesta näiteks 5 sekundit, siis teeb keegi osalistest plaksu ja võetakse sisse järgmised positsioonid. Proovige teha üleminekud ühed pildilt teisele võimalikult sujuvaks.

Viimaseks mõelge fotodele koondpealkiri (näiteks „Parimad tegevused koolivaheajal“). Nüüd olete valmis oma pildialbumit klassikaaslastele esitlema. Üks teie seast teatab albumi pealkirja ja siis võtate sisse esimese pildi positsioonid. Pärast kõikide piltide esitlemist saab publik ära arvata, milliseid tegevusi te kujutasite.

Harjutust võib teha mistahes teisel teemal, näiteks kujutada hetki „Momost“ või luua fantaasiapiltide seeria ajast.

● *Draamaõpetus II: Jutustaja Gigi*

Gigi oskab väga hästi lugusid jutustada. Ta oskab neid väga hästi välja mõelda. Ka meie hakkame lugusid välja mõtlema!

Jagage klass neljaks grupiks. Grupp peaks seisma ringis. Lugu jutustatakse ühe sõna haaval, nii et igaüks ütleb korraga ühe sõna, kuulates hoolega, mida on öelnud temast eespool olevad kaaslased. Lugu võib olla kui tahes loominguiline, aga see peab olema arusaadav, sisaldama nii nimi-, omadus-, ase- kui ka tegusõnu.

Harjutust võib teha nii, et üks grupp jutustab oma lugu ja teised kuulavad (soovi korral võite lood ka talletada, nõnda et üks publiku seas olev õpilane sõnad järjest üles kirjutab) või jutustavad kõik grupid klassi eri osades korraga. Viimasel juhul võiks pärast teistele gruppidele rääkida, kuidas grupil läks, kas loo jutustamine õnnestus või ebaõnnestus, kas oli keeruline või lihtne, mis loos juhtus.

Harjutust võib teha ka nii, et ühe sõna asemel ütleb igaüks ühe lause.

Kolmas võimalus on teha seda harjutust terve klassiga. Iga õpilane jutustab väljamõeldud lugu nii kaua, kuni õpetaja ütleb „Aeg!“, misjärel jätkab järgmine õpilane. Õpetaja võib mõnikord ütelda vahele ka „Ja siis äkki...“ ning järgmine õpilane peab välja mõtlema mingi pöördelise sündmuse, mis loosse ootamatu muutuse toob.

● *Kunstiõpetus:*
Milline näeb välja Aeg?

Kujutleme Aega kui inimtegelast. Milline Aeg välja näeb?

Selle harjutuse jaoks moodustage grupid umbes 6–8 inimesest.

Vajaminevad materjalid:

- Suured paberid (näiteks tapeedi või plakati teine pool)
- Värvilised vildikad või markerid
- Salvrätid, krepp-paber, ajalehepaber
- Suled, naha- ja riidetükid või kõikvõimalik muu käsitöömaterjal
- Liim

Üks laps heidab paberile pikali ja teised tõmbavad tema ümber kontuuri. Laps tõuseb üles ning koos arutledes hakatakse joonistama ja kleepima detaile, et kujutada, milline võiks Aeg välja näha.

- Milliseid riided Aeg kannab?
- Millised on Aja juuksed?
- Milline on Aja nägu – noor või vana?
- Milline on tema näoilme?
- Kas ta kannab midagi käes või riietel?

Joonistage või kleepige kõik, mis Aja juurde kuulub, paberile.

Lisaks kirjutage jutumulli sisse üks lause, mida Aeg võiks öelda.

Tehke piltidest näitus ja võrrelge pilte teiste gruppidega.

